

Republika e Kosovës- Republika Kosova - Republic of Kosovo

Qeveria - Vlada - Government

Zyra e Kryeministrit - Ured Premijera - Office of the Prime Minister

Zyra për Qeverisje të Mirë/Kancelarija za Dobro Upravljanje/Office on Good Governance

**SAMITI I BALLKANIT
PERËNDIMOR KUNDËR
DISKRIMINIMIT RACOR**

Samiti i Ballkanit Perëndimor kundër Diskriminimit Racor

Raport përmbledhës

Samiti i Ballkanit Perëndimor kundër Diskriminimit Racor

Raport përmbledhës

Autor: Edis Galushi

1. Përmbledhje ekzekutive	4
Vështrim i shkurtër rreth Samitit	4
Përmbledhje e Samitit	5
Evoluimi dhe qëllimi i Samitit	5
Rëndësia e adresimit të diskriminimit racor	5
Gjetjet dhe rekomandimet kryesore	6
2. Hyrje	8
Historiku dhe konteksti	8
Objektivat e Samitit	9
3. Progresi dhe temat kryesore të Samitit	10
Dita 1: 1 Nëntor 2023	10
Dita 2: 2 Nëntor 2023	12
Fjalimi hyrës	14
Fjalimi kryesor	14
Sesione dhe diskutime tematike	14
Ndërmarrja e veprimeve nga ana e Kosovës	15
4. Rezultatet e sesioneve të panelit	16
Paneli 1: Tema: Buxhetimi i përgjegjshëm i romëve - Praktikrat e mira dhe sfidat në dy nivelet e qeverisjes	16
Paneli 2: Tema: Mekanizmat institucional për zbatimin e ligjeve dhe politikave kundër diskriminimit racor	18
Paneli 3: Tema: Shkrim-leximi digjital: Shqyrtimi i pengesave të komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptian	19
Paneli 4: Tema: Storjet e suksesit dhe praktikrat më të mira në luftën kundër diskriminimit racor - Përvoja nga Ballkani Perëndimor	20
Paneli 5: Tema: Shërbimet e bazuara në komunitet	22
Sfidat dhe mundësitë	23
5. Gjetjet dhe rekomandimet kryesore	24
6. Përfundime	26
Rruga përpara në adresimin e diskriminimit racor në Ballkanin Perëndimor	26
7. Referencat	28

1. Përmbledhje ekzekutive

Vështrim i shkurtër rreth Samitit

Samiti i Ballkanit Perëndimor kundër Diskriminimit Racor, i mbajtur më 1 dhe 2 nëntor 2023, bashkoi liderë dhe avokatë për të trajtuar çështjen e përhapur të diskriminimit racor, veçanërisht lidhur me komunitetet Romë, Ashkali dhe Egjiptian në rajon. Në Samit u vu theksi në buxhetim dhe qeverisje të përgjegjshme, në shkrim-leximi digjital, në shërbimet e bazuara në komunitet dhe mekanizmat institucional për të nxitur ndryshimet sistematike për këto grupe të marginalizuara.

Në Samit, përmes sesioneve dhe diskutimeve tematike, u siguroi një platformë e fuqishme për bashkëpunim, duke nxitur shkëmbimin e njohurive dhe praktikave të mira brenda rajonit. Kjo përpjekje bashkëpunuese kishte për synim gjetjen e modaliteteve efektive për të parandaluar dhe luftuar diskriminimin racor, duke avokuar për një qasje gjithëpërfshirëse që përkrah barazinë në Ballkanin Perëndimor.

Gjatë sesioneve u theksuan pengesat kritike me të cilat po përballen këto komunitete, si dhe u propozuan hapa konkretë për të zbutur diskriminimin, duke synuar hapjen e rrugës për shoqëri më gjithëpërfshirëse dhe të barabartë në Ballkanin Perëndimor. Për më tepër, gjatë sesioneve jo vetëm që u theksuan pengesat kritike me të cilat po përballen këto komunitete, por gjithashtu u shfaqën storje të suksesit, duke theksuar individët ose grupet që kanë tejkaluar sfidat. Këto storje kanë shërbyer si shembuj të fuqishëm të qëndrueshmërisë dhe ndikimit pozitiv të adresimit të diskriminimit, duke frymëzuar shpresën për ndryshime pozitive dhe duke demonstruar se, me përpjekje të përbashkëta, komunitetet mund të lulëzojnë në Ballkanin Perëndimor.

Qëllimi i këtij raporti gjithëpërfshirës është që t'u ofrojë qeverive dhe shoqërisë civile një plan substancial dhe të zbatueshëm për trajtimin dhe përfundimisht çrrënjosjen e racizmit në vendet e tyre përkatëse. Duke shërbyer si një sintezë e temave kryesore të diskutuara gjatë Samitit, raporti thellohet në njohuritë kryesore, sfidat dhe praktikat më të mira të identifikuara nga pjesëmarrësit. Duke distiluar informacionet e bollshme të paraqitura gjatë sesioneve të Samitit, raporti synon të fuqizojë palët e interesit me rekomandime strategjike dhe strategji efektive për të luftuar diskriminimin racor. Ai shërben si burim i vlefshëm për të nxitur dialogun e informuar, për të promovuar bashkëpunimin dhe për të frymëzuar iniciativa të synuara që kontribuojnë në ndërtimin e shoqërive më gjithëpërfshirëse dhe të barabarta në mbarë Ballkanin Perëndimor.

Përmbledhje e Samitit

Samiti i Ballkanit Perëndimor kundër Diskriminimit Racor bashkoi politikëbërësit, udhëheqësit e komuniteteve dhe avokatët në një ngjarje qendrore duke adresuar diskriminimin racor, veçanërisht lidhur me komunitetet Romë, Ashkali dhe Egjiptian. Në Samit u trajtuan temat kryesore, duke përfshirë politikën gjithëpërfshirëse, mekanizmat institucional, shkrim-leximin digjital, storjet e suksesit dhe shërbimet e bazuara në komunitet. Me fokus në buxhetim dhe qeverisje të përgjegjshme, Samiti kishte për synim ndryshimet sistematike që ndikojnë në jetën e komuniteteve të marginalizuara. Sesionet dhe diskutimet tematike, të pasuruara nga pjesëmarrësit e ndryshëm, u thelluan në çështjet thelbësore, duke theksuar angazhimin e komunitetit, praktikën më të mira në arsim, shkrim-leximin digjital dhe kornizat efektive institucionale. Samiti shënoi një hap vendimtar përpara, duke nxitur ndërgjegjësimin dhe masat vepruese kundër diskriminimit racor, duke vënë në pah sfidat dhe sukseset, si dhe avokimin për përpjekjet kolektive drejt shoqërive gjithëpërfshirëse në Ballkanin Perëndimor.

Evoluimi dhe qëllimi i Samitit

Samiti evoluoi në një forum kritik, duke adresuar diskriminimin e vazhdueshëm me të cilin përballen komunitetet Romë, Ashkali dhe Egjiptian. Fillimisht i konceptuar si platformë bashkëpunimi, ai u shndërrua në një ngjarje themeltare që centralizon zërat dhe thekson urgjencën e adresimit të sfidave. Qëllimi i Samitit nuk është vetëm të vë në pah përvojat, por edhe të hartojë dhe zbatojë iniciativat, duke kaluar nga diskutimi në veprim. Ai bën thirrje për zbatimin e ligjeve, politikave dhe mekanizmave institucional për të mbrojtur të drejtat dhe dinjitetin, duke synuar një shoqëri më të barabartë dhe gjithëpërfshirëse.

Rëndësia e adresimit të diskriminimit racor

Rëndësia e Samitit qëndron në korrigjimin e padrejtësive historike dhe bashkëkohore me të cilat përballen komunitetet e marginalizuara. Adresimi i diskriminimit racor është thelbësor për barazinë sociale, drejtësinë dhe unitetin në Ballkanin Perëndimor. Ai njeh paragjykimet sistematike të përjetuara nga këto komunitete, si dhe thekson veprimin kolektiv për të luftuar diskriminimin. Samiti avokon për ligje, politika dhe mekanizma institucional që sigurojnë mundësi të barabarta, qasje në edukim, kujdes shëndetësor dhe përfshirje sociale. Duke nxitur një mjedis respekti, ai luan rol vendimtar në krijimin e një shoqërie ku vlerësohet diversiteti dhe ku mbrohen të drejtat e të gjithë individëve. Samiti synon të hapë rrugën për një shoqëri më gjithëpërfshirëse, tolerante dhe të harmonizuar brenda Ballkanit Perëndimor.

Gjetjet dhe rekomandimet kryesore

Gjetjet kryesore:

Buxhetimi dhe Qeverisja e Përgjegjshme: Përgjatë gjithë Ballkanit Perëndimor janë vërejtur qasje të ndryshme ndaj buxhetimit të përgjegjshëm dhe qeverisjes gjithëpërfshirëse. Investimi në sektorë të ndryshëm, duke përfshirë arsimin dhe shëndetësinë (si ai i Maqedonisë së Veriut), reflekton progres pozitiv në rajon. Megjithatë, ekziston nevoja për përmirësim të përfshirjes së komunitetit në procesin e buxhetimit. Përfshirja e mëtejshme e komuniteteve të marginalizuara në ndarjen e buxhetit është e nevojshme për një zhvillim gjithëpërfshirës.

Mekanizmat institucional dhe zbatimi i politikave: Përpjekjet për krijimin e mekanizmave institucional për të luftuar diskriminimin racor kanë shënuar progres, por po përballen me sfida. Një gjetje e dukshme nga diskutimet mbi mekanizmat institucional dhe zbatimin e politikave ka qenë theksi mbi rëndësinë e platformave, siç është Platforma Kombëtare për raportimin e rasteve të diskriminimit në Kosovë (<https://www.raportodiskriminimin.org/>). Pjesëmarrësit theksuan rolin vendimtar që luajnë platformat e tilla në sigurimin e një rruge të besueshme dhe të qasshme për raportimin e incidenteve të diskriminimit. Mungesa e ndërjegjësimin, besimit dhe qasjes në platformat e raportimit mbetet si pengesë. Forcimi i lidhjeve midis ministrive dhe përfaqësuesve të komunitetit, promovimi i transparencës dhe përmirësimi i qasjes në mekanizmat e raportimit janë thelbësore për zbatimin efektiv të politikave.

Shkrim-leximi digjital dhe barrierat për komunitetet e marginalizuara: Ndarja digjitale është e dukshme, me qasje të kufizuar në teknologji, pabarazitë ekonomike dhe mungesa e shkrim-leximit digjital si pengesa kryesore. Adresimi i saj kërkon zgjidhje të synuara, siç janë kurset e përshtatura, përmirësimet infrastrukturale dhe fokusi në rritjen e edukimit digjital për komunitetet e marginalizuara.

Storjet e suksesit dhe praktikat më të mira: Nisma të ndryshme lokale kanë bërë hapa drejt luftës kundër diskriminimit racor. Shqipëria, Kosova dhe Maqedonia e Veriut kanë dëshmuar programe me ndikim, të udhëhequra nga organizata të ndryshme, duke përfshirë projektet edukative dhe të bazuara në komunitet. Këto suksese duhet të përshkallëzohen dhe të kopjohen, duke vënë theksin në hartimin e politikave gjithëpërfshirëse, qytetarinë aktive dhe mobilizimin e komunitetit.

Shërbimet e bazuara në komunitet: Përpjekjet në ofrimin e shërbimeve për komunitetet kanë nxjerrë në pah sfida të konsiderueshme, por gjithashtu kanë demonstruar nevojën për më shumë angazhim dhe fuqizim të të rinjve. Mediat, mbështetja edukative dhe përmirësimi i përfaqësimit institucional brenda zyrave lokale janë thelbësore për krijimin e ndryshimeve të qëndrueshme.

Rekomandimet kryesore:

Angazhimi i komunitetit dhe politikat gjithëpërfshirëse: Të inkurajohet përfshirja më e gjerë e komunitetit në procesin e buxhetimit, duke krijuar kështu një qasje më gjithëpërfshirëse ndaj alokimit, sigurimit të shpërndarjes së barabartë dhe përfaqësimit të grupeve të marginalizuara.

Promovimi i besimit dhe ndërjegjësimin: Të lehtësohen masat për ndërtimin e besimit dhe të rritet ndërjegjësimin për mekanizmat e raportimit për diskriminimin. Të rritet konfidencialiteti dhe të promovohet qasja më e gjerë në platformat e raportimit.

Përfshirja dhe edukimi digjital: Përqendrohuni në programet e shkrim-leximit digjital, të përshtatura për nevojat specifike të komuniteteve të marginalizuara, rritni qasjen në infrastrukturë dhe siguroni mjetet për kapërcimin e boshllëkut digjital.

Praktikat më të mira të përshkallëzimit: Përshkallëzoni dhe kopjoni iniciativat e suksesshme të komunitetit dhe praktikat më të mira të vërejtura në mbarë Ballkanin Perëndimor, duke theksuar qytetarinë aktive dhe zhvillimin e politikave gjithëpërfshirëse.

Fuqizimi i rinisë dhe përfaqësimi institucional: Të forcohet përfaqësimi institucional brenda zyrave të komunitetit lokal dhe të rritet angazhimi dhe fuqizimi i të rinjve për ndryshime të qëndrueshme.

Fuqizimi ekonomik dhe punësimi: Inkurajimi dhe mbështetja e mundësive të punësimit, trajnimit profesional dhe sipërmarrjes në mesin e komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptian mund të zvogëlojë ndjeshëm diskriminimin dhe të promovojë pavarësinë ekonomike. Adresimi i papunësisë dhe pabarazive ekonomike mbetet si faktor vendimtar për luftën kundër diskriminimit racor.

Implementimi dhe zbatimi i politikave: Pavarësisht hapave në formulimin e politikave, mekanizmat e zbatimit duhet të forcohen. Vendosja e masave të forta për të garantuar pajtueshmërinë me ligjet kundër diskriminimit dhe trajtimi i diskriminimit sistemik në sektorë të ndryshëm, si arsimi, kujdesi shëndetësor dhe punësimi, është e rëndësishë thelbësore.

Media dhe perceptimi publik: Promovimi i narrativëve pozitiv dhe përfaqësimi i saktë i komuniteteve të marginalizuara në media mund të ndihmojë në luftimin e stereotipeve dhe keqkuptimeve. Inkurajimi i raportimit të përgjegjshëm dhe portretizimi pozitiv mund të kontribuojë ndjeshëm në ndryshimin e qëndrimeve shoqërore dhe në uljen e diskriminimit.

2. Hyrje

Historiku dhe konteksti

Për të katërtën herë radhazi, Kosova organizoi Samitin e Ballkanit Perëndimor kundër Diskriminimit Racor. Historiku dhe konteksti që çon në mbledhjen e Samitit kundër Diskriminimit Racor në Ballkanin Perëndimor i ka rrënjët në sfidat e vazhdueshme me të cilat përballen komunitetet Romë, Ashkali dhe Egjiptian.

Këto komunitete historikisht janë përballur me përjashtimin social, me marginalizimin dhe diskriminimin, duke u përballur me pengesa të konsiderueshme në qasjen në të drejtat themelore, edukim, mundësi të punësimit dhe kujdes shëndetësor. Samiti ishte një përgjigje ndaj këtyre problematikave të rrënjësura thellë, që burojnë nga paragjykimet shekullore, pabarazitë socio-ekonomike dhe neglizhenca institucionale që kanë prekur këto komunitete.

Raporte, studime dhe vrojtime të shumta pasqyrojnë vazhdimisht ndikimin negativ të diskriminimit në jetën e popullatave Rome, Ashkali dhe Egjiptiane, duke vënë në dukje arritjet e tyre jo-proporcionale të ulëta edukative, shkallën më të lartë të papunësisë dhe qasjen e kufizuar në kujdes të duhur shëndetësor dhe banim. Pavarësisht përpjekjeve për të adresuar këto problematika, vazhdimësia e diskriminimit thekson domosdoshmërinë për një qasje gjithëpërfshirëse kolektive, për të krijuar një shoqëri më të barabartë.

Konteksti i Samitit vendoset kundrejt sfondit më të gjerë të përpjekjeve të Ballkanit Perëndimor për një kohezion më të madh social, zhvillim të barabartë dhe respekt për të drejtat e njeriut. Këto synime përputhen me standardet dhe konventat ndërkombëtare të të drejtave të njeriut, duke u bërë thirrje kombeve të mbrojnë të drejtat e të gjithë qytetarëve, pavarësisht përkatësisë etnike.

Objektivat e Samitit

Rritja e ndërgjegjësimit: Rritja e ndërgjegjësimit lidhur me pasojat e dëmshme të diskriminimit racor brenda shoqërisë është jetike. Duke promovuar të kuptuarit dhe njohjen e ndikimit të diskriminimit, Samiti synon të ndërgjegjësojë individët dhe komunitetet, duke nxitur njohjen kolektive të pasojave negative të sjelljeve të tilla diskriminuese. Ky ndërgjegjësim i shtuar mund të nxisë bashkëndjesinë shoqërore dhe përkushtimin për ndryshim.

Identifikimi i shkaqeve: Identifikimi dhe adresimi i shkaqeve rrënjësore të diskriminimit racor është thelbësor për ndërhyrjen efektive. Thellimi në arsyet themelore prapa diskriminimit mundëson qasje më të synuar dhe sistematike për hartimin e strategjive që trajtojnë këto çështje në burimin e tyre, duke punuar kështu drejt zgjidhjeve të qëndrueshme.

Diskutimi i strategjive efektive: Sigurimi i një platforme për diskutimin e strategjive efektive për të luftuar diskriminimin racor është thelbësor. Ky objektivi ka në qendër eksplorimin dhe ndarjen e metodave dhe ndërhyrjeve të suksesshme nga sektorë të ndryshëm, duke përfshirë organizatat qeveritare, shoqërinë civile dhe organizatat ndërkombëtare. Diskutime të tilla synojnë të inkurajojnë miratimin dhe zbatimin e praktikave më të mira brenda Ballkanit Perëndimor.

Shkëmbimi i praktikave më të mira: Krijimi i hapësirës për shkëmbimin e praktikave dhe përvojave më të mira u mundëson pjesëmarrësve të shkëmbejnë iniciativat dhe ndërhyrjet e suksesshme. Ky shkëmbim kontribuon në transferimin e ideve dhe strategjive, duke fuqizuar pjesëmarrësit me një sërë mjetesh efektive për të adresuar sjelljet diskriminuese brenda komuniteteve të tyre përkatëse.

Platforma për dialog dhe bashkëpunim: Samiti vepron si platformë kryesore për dialog të hapur dhe bashkëpunim ndërmjet palëve të ndryshme të interesit. Ajo lehtëson shkëmbimin e ideve, nxit mirëkuptimin e ndërsjellë dhe inkurajon bashkëpunimin ndërmjet pjesëmarrësve, duke mundësuar krijimin e strategjive bashkëpunuese për të luftuar në mënyrë efektive diskriminimin racor.

Fuqizimi i rrjeteve: Fuqizimi i rrjeteve të individëve dhe organizatave të angazhuara për parandalimin dhe adresimin e diskriminimit racor është thelbësor. Kjo iniciativë inkurajon angazhimin afatgjatë, bashkëpunimin dhe shkëmbimin e informacioneve midis subjekteve të ndryshme, duke nxitur përfundimisht një rrjet më të fortë dhe më të ndërlidhur, të fokusuar në luftimin e diskriminimit dhe promovimin e barazisë.

3. Progresi dhe temat kryesore të Samitit

Dita 1: 1 Nëntor 2023

Ceremonia e hapjes: Përmbledhje e folësve dhe kontributeve

Z Habit Hajredini nga Zyra për Qeverisje të Mirë filloi ceremoninë e hapjes duke rikujtuar rëndësinë e Samitit të Ballkanit Perëndimor kundër Diskriminimit Racor, duke theksuar daljen e tij pas Samitit të dytë vjetor për Antigjipsizmin në vitin 2021, bashkëpunim ky ndërmjet shoqërisë civile dhe Zyrës së Kryeministrit. Ai theksoi se Qeveria e Republikës së Kosovës tani është nikoqir i këtij Samiti të rëndësishëm për trajtimin e problematikave kritike të diskriminimit racor me të cilin ballafaqohen komunitetet Romë, Ashkali dhe Egjiptian. Në kuadër të përgatitjes së objektivave të Samitit, z. Hajredini më pas e ktheu vëmendjen tek të ftuarit e nderuar të pranishëm, duke i mirëpritur ngrohtësisht dhe duke shprehur mirënjohje për pjesëmarrjen e tyre.

Ai theksoi rëndësinë e përpjekjeve të tyre kolektive në adresimin e diskriminimit racor dhe nxitjen e zgjidhjeve gjithëpërfshirëse për komunitetet e marginalizuara në Kosovë dhe më gjerë në rajonin e Ballkanit Perëndimor.

Vjosa Osmani, Presidente e Republikës së Kosovës: Me fjalim të pasionuar, Presidentja Osmani theksoi rëndësinë e respektimit të Deklaratës Universale për të Drejtat e Njeriut. Duke theksuar vlerat e gjithëpërfshirjes, diversitetit dhe multietnicitetit, ajo pranoi realitetin fatkeq të diskriminimit racor në Kosovë. Duke bërë thirrje për përpjekje kolektive, Presidentja Osmani theksoi nevojën për masa të gjerësishme edukative, ndërgjegjësim të shtuar dhe dialog të hapur për të luftuar diskriminimin, duke nënvizuar Kosovën si shtëpi për të gjithë, dhe duke përforcuar përkushtimin e palëkundur në luftimin e pabarazive.

Albin Kurti, Kryeministër i Republikës së Kosovës: Duke qenë në harmoni me moton e Samitit “Unitet në Diversitet”, Kryeministri Kurti theksoi përkushtimin e vendosur të vendit për zhdukjen e diskriminimit racor. Fjalimi i Kryeministrit Kurti gjatë ceremonisë hapëse të Samitit rezonoi me përkushtim të zjarrtë për tejkalimin e sfidave me të cilat përballen komunitetet e marginalizuara. Rrëfimi i tij prekës mbi përvojat diskriminuese të rrëfyera nga të rinjtë Romë, Ashkali dhe Egjiptianë theksoi nevojën urgjente për veprim. Përmbledhja gjithëpërfshirëse e Kurtit për iniciativat dhe investimet e qeverisë theksoi përkushtimin e tyre për të nxitur mundësitë në edukim, punësim dhe përfshirje sociale. Thirrja e tij për unitet dhe solidaritet në adresimin e diskriminimit pasqyroi një vizion të qartë për një shoqëri gjithëpërfshirëse, duke theksuar se ka shumë punë përpara për të arritur këto objektiva jetike.

Christoph Fuchs, i Ngarkuar me Punë në Ambasadën e Zvicrës në Kosovë: Duke njohur rëndësinë e integritetit të Romëve në procesin e Berlinit, Ambasadori Fuchs përgëzoi përpjekjet e Kosovës, por edhe duke pranuar diskriminimin e vazhdueshëm social dhe institucional. Duke adresuar sfidat si nivelet e ulëta të edukimit, papunësinë, martesat e detyruara dhe dhunën brenda komuniteteve, ai avokoi për zbatimin e kornizave ligjore në lidhje me anti-diskriminimin dhe punësimin. Fuchs theksoi rëndësinë e fuqizimit të komuniteteve, sidomos duke u fokusuar në të drejtat e fëmijëve dhe të grave.

Isak Skenderi, Drejtor Ekzekutiv i organizatës “Zëri i Romëve”, Ashkalinjëve dhe Egjiptianëve: Skenderi u shpreh me pasion se diskriminimi racor nuk është vetëm problematikë e minoriteteve, por është sfidë shoqërore. Duke theksuar antigjipsizmin mbizotërues, ai kërkoi veprime të menjëhershme nga ana e qeverisë për të luftuar diskriminimin. Përmes një historie prekëse personale, Skenderi theksoi nevojën për monitorim sistematik, miratim të ligjit, edukim për mësuesit, luftim të segregacionit arsimor dhe rritje të investimeve. Ai theksoi rëndësinë e fuqizimit, ngritjes së kapaciteteve dhe vetë-organizimit në mesin e komunitetit Romë.

Ekspozita e veprave të artit: Ekspozita e artit të artistëve nga komunitetet Romë, Ashkali dhe Egjiptian, si dhe e fëmijëve nga Qendra e Kujdesit Ditorë për fëmijët në situatë rruge

Vitrina Kulturore ka shërbyer si një segment prekës dhe me ndikim, duke shfaqur përpjekjet krijuese dhe kontributet e artistëve që vijnë nga komunitetet Romë, Ashkali dhe Egjiptian brenda Kosovës. Në hapësirën e ekspozitës u paraqitën një sërë veprash të ndryshme artistike, secila pjesë që shprehte histori individuale, trashëgimi kulturore dhe aspirata të komunitetit.

Artistët shfaqën talentet e tyre duke përdorur mjete të ndryshme për të përmbledhur përvojat, betejat dhe aspiratat e tyre. Nëpërmjet ngjyrave vibruese, dizajnëve të ndërlikuar dhe shprehjeve emocionale, veprat e tyre artistike hidhnin dritë mbi pasurinë dhe diversitetin kulturor të këtyre komuniteteve, duke nxitur një kuptim dhe vlerësim më të madh për perspektivat e tyre unike.

Një nga aspektet më prekëse dhe më domethënëse të kësaj ekspozite ishte përfshirja aktive e fëmijëve nga Qendra e Kujdesit Ditorë, e themeluar posaçërisht për të mbështetur dhe edukuar fëmijët në situatë rruge. Veprat e tyre artistike, të mbushura me bollëk rinor dhe emocione të papërpunuara, ofruan një shfaqje emocionale dhe prekëse. Këto përpjekje krijuese jo vetëm që shërbyen si platformë për shprehje, por gjithashtu pasqyruan reziliencën dhe kreativitetin e këtyre fëmijëve, duke ofruar një sekuenca të shkurtër të ëndrrave, sfidave dhe përvojave të tyre.

Vitrina pati sukses jo vetëm në shfaqjen e krijimeve artistike, por edhe në krijimin e një platforme për zërat e komuniteteve të marginalizuara, duke ilustruar trashëgiminë e tyre kulturore, reziliencën dhe potencialin. Ajo shërbeu si urë lidhëse, duke nxitur ndjeshmërinë dhe mirëkuptimin mes pjesëmarrësve të Samitit, duke inkurajuar një njohje më gjithëpërfshirëse të talenteve dhe përpjekjeve të këtyre komuniteteve, shpesh të nën-përfaqësuar në Kosovë.

Vitrina kulturore qëndronte si testament i fuqisë së artit, si mjet për shprehje, komunikim dhe avokim për ndryshime shoqërore dhe gjithëpërfshirje.

Dita 2: 2 Nëntor 2023

- Zbërthimi i panelistëve dhe moderatorëve për çdo sesion

Fjalimet e mirëseardhjes - Fjalimi i hapjes - Veprimet e qeverisë për të parandaluar dhe luftuar diskriminimin racor

Moderatore: Znj. Mimoza Gavrani, Autore dhe prezantuese televizive

Z. Albin Kurti, Kryeministër i Republikës së Kosovës

Mesazh nga Z. Veljko Kajtazi, Deputet i Parlamentit të Kroacisë - Fjalimi kryesor – Adresim me video

Sesioni 1: Buxhetimi i Përgjegjshëm i Romëve

Moderatore: Znj. Sakibe Jashari, Zyrtare e Projektit, Këshilli i Evropës

Znj. Ljatifa Sikovska, Deputete e Parlamentit të Maqedonisë së Veriut

Z. Sylejman Elshani, Zëvendës Ministër i Kulturës i Republikës së Kosovës

Znj. Elizabeth Gowing, Këshilltare e Kryeministrit të Kosovës për Çështje të Komuniteteve

Znj. Nazmije Demolli Kastrati, Zyrtare për mbrojtje nga diskriminimi në Kamenicë, Kosovë

Sesioni 2: Mekanizmat institucional për zbatimin e ligjeve dhe politikave kundër diskriminimit racor

Moderatore: Znj. Nora Xhuzi, Gazetare

Z. Habit Hajredini, Drejtor i Zyrës për Qeverisje të Mirë, të Drejtat e Njeriut, Mundësi të Barabarta dhe Çështje Gjinore.

Znj. Etleva Sheshi, Drejtoreshë e Mbrojtjes Sociale dhe Politikave të Barazisë Gjinore, Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, Shqipëri

Z. Sokolj Beganaj, Drejtor, Drejtoria për Përfshirjen e Romëve dhe Egjiptianëve, Ministria e Drejtësisë, të Drejtave të Njeriut dhe Minoriteteve, Mali i Zi.

Sesioni 3: Shkrim-Leximi Digjital: Ekzaminimi i Pengesave të Komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptian

Moderator: Z. Shpend Lila, Menaxher i Trajnimeve, Ngjarjeve dhe PR pranë Qendrës së Inovacionit në Kosovë

Z. Stefano Gnocchi, Shef i Seksionit - Komunitetet, Trashëgimia Kulturore Fetare dhe Veriu, Zyra e Bashkimit Evropian në Kosovë

Znj. Cristina Marian, Zyrtare e Lartë e Projektit, Këshilli i Evropës

Z. Adriatik Hasantari, Drejtor i "Roma Active Albania"

Znj. Hana Qerimi, Bashkë-Themeluese / KE e "Starlabs & Digital School"

Sesioni 4: Storjet e suksesit dhe praktikat më të mira në luftën kundër diskriminimit racor - Përvoja nga Ballkani Perëndimor

Moderatore: Znj. Albina Avdiu, Gazetare

Znj. Brisilda Taço, Kryetare e organizatës “Romano Kham” në Shqipëri

Znj. Sofije Toska, Menaxhere e Projektit, Qendra për Arsim e Kosovës

Znj. Marija Sulejmanova, Menaxhere e Programit – “Romalitico” në Maqedoninë e Veriut

Znj. Fatmira Dajlani, Kryetare e organizatës “Porta Roma për Integrimin” në Shqipëri

Z. Edis Galushi, Mësimdhënëse në Kosovë

Sesioni 5: Shërbimet e bazuara në komunitet

Moderator: Z. Drin Ejupi, Gazetar

Z. Azem Haliti, Këshilltar i Kabinetit të Kryetarit të Bashkisë së Vlorës për Pakicat Kombëtare.

Z. Lendrit Qeli, Zyra për Komunitete dhe Kthim

Znj. Egzona Gashi, Koordinatore e Qendrës së Kujdesit Ditorë në Prishtinë

Z. Arbon Osmani, Drejtor i Partneritetit Ide

Fjalimi hyrës

Moderatorja e ngjarjes, znj. Mimoza Gavrani, vendosi tonin e ditës duke theksuar aspektet kryesore të Samitit. Ajo ofroi një pasqyrë të thellësishme të situatës së diskriminimit me të cilën përballen komunitetet Romë, Ashkali dhe Egjiptian në Ballkanin Perëndimor, duke hedhur dritë mbi nevojën urgjente për veprim kolektiv me qëllim të adresimit të këtyre problematikave të përhapura. Pas kësaj ajo ftoi Kryeministrin Kurti, nikoqir i Samitit, të flasë për veprimet e Qeverisë në parandalimin dhe luftimin e diskriminimit racor.

Më pas në skenë doli Kryeministri i Republikës së Kosovës, Albin Kurti, i cili mbajti një fjalim pasionant, duke theksuar nevojën kritike për të mposhtur racizmin dhe për t'u përballur me diskriminimin, veçanërisht në lidhje me komunitetin Romë. Ai theksoi komponentin kyç të Strategjisë 2022 kushtuar luftimit të diskriminimit, duke pranuar se pavarësisht përpjekjeve të vazhdueshme, diskriminimi vazhdon në Kosovë. Kurti theksoi iniciativat e qeverisë që synojnë përfshirje më të mirë, veçanërisht përmes programeve si "Kosova Generation Unlimited" dhe "Super Puna".

Ai theksoi fokusin e këtyre platformave mbi substancën kundrejt títujve, duke përdorur krijimin e CV-ve që shpërfillin përkatësinë etnike, duke avokuar që barazia duhet të jetë pika fillestare, jo destinacioni. Kryeministri kërkoi një fokus kolektiv në vlerat e përbashkëta në vend të ndarjeve, duke pranuar se gjersa niveli i dëshiruar i eliminimit të diskriminimit nuk është arritur ende, po bëhen përpjekje thelbësore të vazhdueshme. Ai shprehu angazhimin e tij personal duke thënë se "Prandaj më keni mua Kryeministër, dhe unë jam Kryeshërbëtori për nevojat dhe shkeljet më të mëdha".

Fjalimi kryesor

Pas fjalimit të Kurtit, një video-mesazh nga Veljko Kajtazi, Deputet Kroat nga komuniteti Romë, rezonoi me thirrjen për njohje institucionale, veçanërisht duke propozuar që Parlamenti i Kosovës të njohë 5 Nëntorin si Ditë Botërore të Gjuhës Rome. Kajtazi theksoi rëndësinë e përfshirjes së Romëve në institucione, si dhe prezantoi strategjitë e suksesshme të investimit nga Kroacia që kanë zvogëluar ndjeshëm problemet brenda komunitetit Romë. Thirrja e tij e fundit për veprim theksoi unitetin, bashkëpunimin dhe domosdoshmërinë për investime sistematike për të mbështetur më tej integrimin dhe mirëqenien e komunitetit Romë brenda shoqërisë.

Sesione dhe diskutime tematike

Sesionet dhe diskutimet tematike, të mbajtura gjatë Samitit, u organizuan në mënyrë strategjike për të adresuar në mënyrë gjithëpërfshirëse sfidat kritike me të cilat ballafaqohen komunitetet Romë, Ashkali dhe Egjiptian në Ballkanin Perëndimor. Këto sesione synonin jo vetëm të hidhnin dritë mbi pengesat ekzistuese, por edhe të shfaqnin storjet e suksesit brenda këtyre komuniteteve. Secili sesion ishte projektuar në mënyrë të përpiktë rreth temave specifike që lidhen me luftimin e diskriminimit racor, duke siguruar një eksplorim të fokusuar të dimensioneve të ndryshme dhe duke ofruar njohuri dhe strategji të zbatueshme. Këto diskutime tematike siguruan një kuptim të nuancuar të çështjeve të shumanshme me të cilat po përballen këto komunitete, duke nxitur një pikëpamje holistike që përfshin sfidat dhe zgjidhjet e mundshme.

Shkëmbimi i ideve, qasjeve novatore dhe mësimëve të nxjerra nga praktikat e suksesshme lehtësuan formulimin e rekomandimeve dhe strategjive të zbatueshme. Përfundimisht, kjo përpjekje kolektive aspiroi të kontribuojë në luftën kundër diskriminimit, duke promovuar integrimin social dhe duke rritur mirëqenien e përgjithshme të komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptian në Ballkanin Perëndimor.

Këto sesione vepruan si platforma të fokusuara për diskutime të thella, duke angazhuar ekspertët, politikëbërësit, përfaqësuesit e institucioneve përkatëse dhe drejtuesit e komunitetit. Secili sesion tematik kishte për qëllim të zërthej fushat kyçe që lidhen me temën gjithëpërfshirëse të Samitit, duke eksploruar çështje të tilla si buxhetimi i përgjegjshëm, mekanizmat institucional për zbatimin e politikave kundër diskriminimit, pengesat e shkrim-leximit digjital për këto komunitete, storjet e suksesit dhe praktikat më të mira dhe shërbimet e bazuara në komunitet.

Palët kryesore të interesit kanë moderuar çdo sesion, duke nxitur diskutime të strukturuar midis panelistëve dhe duke mundësuar një dialog të hapur. Panelistët sollën ekspertizën dhe përvojën e tyre në tryezë, duke ndarë njohuritë, praktikat më të mira dhe sfidat e hasura në trajtimin e diskriminimit dhe promovimin e përfshirjes së këtyre komuniteteve.

Ndërmarrja e veprimeve nga ana e Kosovës

Kosova ka demonstruar përkushtim në luftën kundër diskriminimit racor përmes iniciativave dhe përpjekjeve të ndryshme, siç u theksua gjatë Samitit. Kryeministri Albin Kurti theksoi përkushtimin e qeverisë në luftën kundër diskriminimit, veçanërisht ndaj komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptian. Platforma “raportodiskriminimin”, e përmendur nga kryeministri Kurti, shërben si instrument qeveritar për adresimin e rasteve të diskriminimit, duke ilustruar përkushtimin e Kosovës për transparencë dhe llogaridhënie. Programet e qeverisë, siç janë “Kosova Generation Unlimited” dhe “Super Puna”, fokusohen në përfshirjen e komuniteteve të marginalizuara, duke shfaqur një qasje proaktive për ngritjen e rinisë Rome, Ashkali dhe Egjiptiane.

Investimet në qendrat e të mësuarit, bursat dhe në mbështetjen e banimit, siç është theksuar nga Kryeministri Kurti, nënvizojnë përpjekjet e prekshme të Kosovës për të adresuar pabarazitë socio-ekonomike. Angazhimi i qeverisë me partnerët ndërkombëtarë, i ilustruar nga bashkëpunimi i saj me Ambasadën Zvicerane, pasqyron një angazhim më të gjerë për të kërkuar mbështetje dhe ekspertizë në trajtimin e diskriminimit.

Për më tepër, krijimi i institucioneve, si Grupi Teknik Profesional për Mbrojtjen nga Diskriminimi dhe Platforma Kombëtare për raportimin e rasteve të diskriminimit (<https://www.raportodiskriminimin.org/>) demonstroi qasjen sistematike të Kosovës për të luftuar diskriminimin. Këto ndërmarrje ilustrojnë kolektivisht strategjinë shumëplanëshe të Kosovës, duke kombinuar kornizat ligjore, mekanizmat institucional dhe nismat e synuara socio-ekonomike për të trajtuar diskriminimin racor në mënyrë gjithëpërfshirëse.

Ngjashëm me këtë, Znj. Elizabeth Gowing – Këshilltare për Çështje të Komuniteteve – Zyra e Kryeministrit të Kosovës, prezantoi angazhimet që ka bërë qeveria e Kosovës në lidhje me përfshirjen e Romëve, Ashkalinjëve dhe Egjiptianëve, p.sh. punësimin përmes platformave qeveritare, e-platformës për raportimin e rasteve të diskriminimit, ndihmën e ofruar për nënat e të porsalindurve, etj. Ajo theksoi se Kryeministri takohet çdo vit me të gjitha komunitetet, duke përfshirë OSHC-të, aktivistët dhe individët Romë, Ashkali dhe Egjiptianë, dhe të marrin njohuri direkte nga takimet. Znj. Gowing theksoi se Zyra për Çështje të Komuniteteve (ZÇK) ka një buxhet që ka për qëllim adresimin e nevojave të komunitetit, duke përfshirë komunitetet Romë, Ashkali dhe Egjiptianë. Takimi informues për thirrjen e ZÇK-së për projekte përfshinte një numër të konsiderueshëm të OSHC-ve nga komunitetet, që u informuan për detajet e thirrjes së projektit.

4. Rezultatet e sesioneve të panelit

Paneli 1: Tema: Buxhetimi i përgjegjshëm i romëve - Praktikrat e mira dhe sfidat në dy nivelet e qeverisjes

Gjetjet kryesore:

- **Investimi në përfshirjen e Romëve:**

U theksua përkushtimi i Maqedonisë së Veriut për përfshirjen e Romëve, duke shfaqur një investim të rëndësishëm në Strategjinë për Romët në vlerë prej EUR 1.5 milionë.

- **Iniciativat dhe Programet e Qeverisë:**

Republika e Maqedonisë së Veriut prezantoi strategjitë gjithëpërfshirëse, siç është Strategjia e Integritimit dhe Plani i Veprimtari deri në vitin 2030, duke theksuar përpjekjet për përmirësimin e arsimit, shëndetësisë dhe infrastrukturës brenda komunitetit Romë.

- **Infrastruktura dhe Mbështetja e Komunitetit:**

U theksuan investimet në zhvillimin kulturor, të edukimit dhe shëndetësisë, duke përfshirë arsimin në gjuhën Rome, programet e bursave, ndërmjetësuesit shëndetësorë dhe zhvillimin e infrastrukturës nëpër komuna.

- **Konsultimet me komunitetin dhe ndërtimi i politikave:**

Rezultatet e suksesshme u lidhën me konsultimet e komunitetit, ku nevojat e komunitetit ishin prioritare për të formësuar politikatat dhe buxhetimin e qeverisë.

- **Sfidat në përfaqësim dhe përfshirje:**

Sfidat e identifikuar përfshinin nevojën për përfaqësim më të madh të komunitetit në ndërtimin e politikave dhe buxhetimin, veçanërisht në adresimin e problematikave që kanë të bëjnë me mirëqenien e fëmijëve, edukimin dhe mundësitë e punësimit për komunitetin Romë.

Statistikat kryesore:

- **Investime financiare:** Maqedonia e Veriut investoi EUR 1.5 milionë në Strategjinë për Romët.
- **Iniciativat arsimore:** Mbi gjysmë milioni euro u ndanë për programe arsimore, me fokus në promovimin e gjuhës rome dhe mundësitë e bursave.
- **Zhvillimi i Infrastrukturës:** Një investim total prej EUR 365,000 u orientua për organet e informacionit dhe programet e përfshirjes së fëmijëve, veçanërisht në mjediset parashkollore.
- **Mbështetja e komunitetit:** Një ndarje prej 400,000 eurosh për projekte që lidhen me Romët dhe Egjiptianët në Mal të Zi.
- **Iniciativat Lokale të Rinisë dhe Komunitetit:** Në Kamenicë nga ndihma sociale dhe shërbimet shëndetësore kanë përfituar 250 qytetarë, ndërsa të rinjtë janë përfaqësuar në Këshillin e Veprim Rinor Lokal.

Paneli 2: Tema: Mekanizmat institucional për zbatimin e ligjeve dhe politikave kundër diskriminimit racor

Gjetjet kryesore

· Politikat dhe mekanizmat për mbrojtje:

Deklarata e Poznanit theksoi detyrimin për krijimin e mekanizmave për mbrojtjen e pakicave, duke theksuar ngritjen e strukturave për të luftuar diskriminimin racor.

· Besimi në institucionet:

Institucionet theksuan besimin e shtuar në mesin e komuniteteve; megjithatë, ka paragjykime dhe hezitime të vazhdueshme në lidhje me raportimin e diskriminimit në organet qeveritare.

· Përpjekjet në luftën kundër diskriminimit:

Qeveritë kanë implementuar platforma, si platforma e raportimit të diskriminimit në Kosovë, duke ofruar raportim konfidencial për rastet e diskriminimit. Megjithatë, zonat rurale dhe disa komunitete përballen me qasje të kufizuar në këto platforma.

· Forcimi i kapaciteteve të komunitetit:

U dhanë rekomandime për krijimin e programeve që rrisin kapacitetet e palëve të interesit në lidhje me anti-diskriminimin dhe zhvillimin e programeve për të përforcuar pozitën e komuniteteve.

Statistikat kryesore:

· **Ndarja e buxhetit:** Buxhetet specifike për luftimin e diskriminimit nuk u deklaruan drejtpërdrejt, por diskutimet u fokusuan në zbatimin e mekanizmave dhe programeve në vend të shifrave specifike financiare.

· **Investimi në programe:** Kosova dhe Mali i Zi investuan në projekte dhe mekanizma që synojnë uljen e diskriminimit, pa dhënë shifra specifike monetare.

· **Angazhimi i komunitetit:** Janë dhënë rekomandime për rritjen e pjesëmarrjes së komuniteteve në procesin e vendimmarrjes dhe krijimin e politikave për të trajtuar diskriminimin në mënyrë efektive.

Paneli 3: Tema: Shkrim-leximi digjital: Shqyrtimi i pengesave të komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptian

Gjetjet kryesore:

- **Qasja e kufizuar në teknologji:**

Pabarazitë ekonomike, barrierat gjuhësore dhe mungesa e njohurive teknologjike kontribuojnë në mënyrë të konsiderueshme në kufizimin e qasjes në burimet digjitale në mesin e komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptian në Ballkanin Perëndimor.

- **Nevojat për zhvillim të infrastrukturës:**

Ekziston një nevojë e njohur për rritjen e investimeve në infrastrukturën digjitale për të siguruar mjete dhe teknologji thelbësore që lehtësojnë qasjen në burimet dhe edukim në internet.

- **Mungesa e shkrim-leximit digjital:**

Shumë individëve brenda këtyre komuniteteve u mungojnë aftësitë e nevojshme për të përdorur në mënyrë efektive mjetet digjitale, duke penguar qasjen e tyre në mundësitë arsimore dhe të tregut në internet.

- **Sfidat në krijimin e politikave përfshirëse:**

Hartimi i politikave që plotësojnë nevojat e ndryshme të këtyre komuniteteve paraqet sfida, duke theksuar rëndësinë e bërjes së politikave më të qasshme dhe më të përshtatshme për kërkesat specifike të komunitetit.

- **Strategjitë për përmirësim:**

Rekomandimet përfshijnë avokimin për rritjen e investimeve në infrastrukturën digjitale, ofrimin e kurseve të përshtatura të shkrim-leximit digjital, promovimin e qytetarisë digjitale dhe adresimin e pabarazive ekonomike dhe barrierave gjuhësore për të rritur qasjen në teknologji.

- **Roli i arsimit dhe ngritja e kapaciteteve:**

Iniciativat e synuara të trajnimit dhe zhvillimit të aftësive janë thelbësore për rritjen e shkrim-leximit digjital dhe ndërtimin e kapaciteteve brenda këtyre komuniteteve.

Statistikat kryesore:

- **Barrierat e qasjes:** Një përqindje e konsiderueshme e komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptian përballen me sfida në qasjen në burimet digjitale për shkak të pabarazive ekonomike dhe barrierave gjuhësore.

- **Normat e shkrim-leximit digjital:** Statistikisht, ekziston një mungesë e konsiderueshme e shkrim-leximit digjital në mesin e këtyre komuniteteve, duke penguar aftësinë e tyre për të përdorur në mënyrë efektive mjetet digjitale për arsimim dhe qasje në mundësitë në internet.

• **Investimet në Infrastrukturë:** Diskutimet theksuan nevojën për investime të konsiderueshme në infrastrukturën digjitale për të kapërcyer ndarjen digjitale dhe për të siguruar qasje të barabartë në teknologji.

• **Sfidat e zbatimit të politikave:** Statistikat zbuluan se krijimi i politikave përfshirëse që adresojnë nevojat specifike të këtyre komuniteteve është një sfidë e konsiderueshme, duke kërkuar politika më të qasshme dhe më të përshtatshme.

• **Zgjidhjet e propozuara:** U propozuan strategji të ndryshme, duke theksuar nevojën për rritje të investimeve, programe arsimore të përshtatura dhe masa për të adresuar barrierat gjuhësore dhe pabarazitë ekonomike që pengojnë qasjen në teknologji. Për më tepër, përderisa transformimi digjital është thelbësor për efikasitetin e shërbimeve publike, u diskutua se Kosova duhet të jetë e kujdesshme që të mos përjashtojë segmente të popullsisë që nuk kanë qasje në infrastrukturën digjitale. Mbatja e një qasjeje të dyfishtë – si opsionet digjitale ashtu edhe ato fizike – siguron që shërbimet publike të mbeten gjithëpërfshirëse, duke pranuar nevojat dhe rrethanat e ndryshme të të gjithë qytetarëve. Kjo strategji e balancuar garanton që individët pa qasje digjitale të mos marginalizohen, duke ruajtur aftësinë e tyre për t'iu qasur shërbimeve kritike përmes mjeteve tradicionale dhe fizike. Përkushtimi i Kosovës për një qasje gjithëpërfshirëse, duke kombinuar inovacionin digjital me rrugët tradicionale të qasshme, përputhet me parimet e barazisë dhe përfshirjes sociale.

• **Edukimi dhe zhvillimi i aftësive:** Ndërtimi i kapaciteteve përmes edukimit dhe programeve të synuara të trajnimit shihet si një faktor vendimtar në përmirësimin e shkrim-leximit digjital brenda komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptianë në Ballkanin Perëndimor. Gjatë Samitit u diskutua se Kosova mund të nxjerrë njohuri të vlefshme nga programi “Iniciativat e biznesit të startapëve nga komunitetet” që aktualisht zbatohet në Serbi. Kjo iniciativë, nëse miratohet apo përshtatet, mund të shërbejë si model për të nxitur ndërmarrësinë dhe fuqizimin ekonomik brenda komuniteteve të marginalizuara në Kosovë, veçanërisht të popullatës Romë, Ashkali dhe Egjiptiane. Suksesi i programit në Serbi mund të sigurojë një plan për iniciativa të ngjashme që u japin përparësi startapëve me bazë komunitetin, duke promovuar vetë-qëndrueshmërinë dhe rritjen ekonomike në mesin e këtyre komuniteteve.

Paneli 4: Tema: Storjet e suksesit dhe praktikat më të mira në luftën kundër diskriminimit racor - Përvoja nga Ballkani Perëndimor

Gjetjet kryesore:

- **Sfidat e getoizimit:**

Komuniteti Romë në Shqipëri ende përballet me sfida lidhur me jetesën në zona të ndara, duke treguar se getoizimi mbetet një problematikë e vazhdueshme në disa zona.

- **Shfrytëzimi zgjedhor:**

Komuniteti Romë shpesh shfrytëzohet për përfitime politike gjatë periudhave zgjedhore, duke treguar një tendencë të vëmendjes dhe mbështetjes së përkohshme vetëm gjatë fushatave politike.

- **Diskriminimi ndaj fëmijëve:**

Diskriminimi ndaj fëmijëve Romë u identifikua si shqetësim i konsiderueshëm, duke nënvizuar domosdoshmërinë për edukim më gjithëpërfshirës dhe ulje të paragjykitimit shoqëror.

- **Roli i institucioneve dhe edukimit:**

Institucionet dhe organizatat edukative kanë dhënë kontribut të konsiderueshëm në përmirësimin e punësimit në komunitet dhe adresimin e çështjeve të diskriminimit.

- **Programet e fuqizimit:**

Programet që fokusohen në fuqizimin juridik, politik dhe ekonomik në komunitetin Romë, si në Maqedoninë e Veriut, shfaqin strategji efektive për zhvillimin e përgjithshëm të komunitetit.

- **Përfaqësimi dhe Përfshirja e Komunitetit:**

U theksua rëndësia e përfaqësimit në institucionet vendimmarrëse, duke avokuar për pjesëmarrje dhe përfshirje më gjithëpërfshirëse në formulimin e politikave.

Statistikat kryesore:

- **Kushtet e getoizuara të jetesës:** Statistikat specifike treguan prevalencën e kushteve të ndara të jetesës për komunitetin Romë në Shqipëri, duke treguar një numër të konsiderueshëm që jeton në mjedise të tilla.

- **Shfrytëzimi në zgjedhje:** Analiza e zgjedhjeve të kaluara zbuloi një model të shfrytëzimit të komunitetit Romë për qëllime politike, duke demonstruar se si mbështetja politike ofrohet përkohësisht gjatë kohës së zgjedhjeve.

- **Diskriminimi në edukim:** Të dhënat statistikore treguan raste të diskriminimit ndaj fëmijëve romë, duke theksuar nevojën për iniciativa arsimore më gjithëpërfshirëse për të luftuar paragjykimet shoqërore.

- **Ndikimi në fuqizimin e komunitetit:** Programet e suksesshme të fokusuara në fuqizimin juridik, politik dhe ekonomik në Maqedoninë e Veriut shfaqën efekte pozitive në mobilizimin e komunitetit dhe ndërtimin e kapaciteteve.

- **Përfaqësimi në vendimmarrje:** Statistikat në lidhje me përfaqësimin në institucione nënvizuan rëndësinë e përfshirjes së komunitetit në proceset vendimmarrëse për formulimin dhe përmirësimin e zbatimit të politikave.

Paneli 5: Tema: Shërbimet e bazuara në komunitet

Gjetjet kryesore:

- **Komunitete të talentuara por të penguar:**

Komuniteti Romë, Ashkali dhe Egjiptian posedojnë talente dhe aftësi; megjithatë u mungojnë mundësitë dhe burimet, të cilat pengojnë përparimin dhe mirëqenien e tyre të përgjithshme.

- **Mungesa e mundësive:**

Pjesëmarrësit theksuan mungesën e konsiderueshme të mundësive për këto komunitete, duke theksuar nevojën për më shumë rrugë për edukim, punësim dhe zhvillim personal.

- **Nevoja për përfaqësim institucional:**

Mungesa e përfaqësimit institucional dhe udhëzimet e paqarta për ministritë në të cilat përfaqësohen këto komunitete u identifikuan si çështje të konsiderueshme që ndikojnë në angazhimin dhe njohjen e tyre.

- **Angazhimi dhe fuqizimi i të rinjve:**

U bë thirrje për rritjen e angazhimit dhe fuqizimit të të rinjve, duke theksuar rëndësinë e ofrimit të platformave dhe mundësive për brezin e ri.

- **Sfidat e medias dhe perceptimit:**

Diskutimet nënvizuan çështjet e medias, të tilla si portretizimi dhe mbulimi joadekuat pozitiv, si dhe tendenca për të përgjithësuar çështjet, të cilat kontribuojnë në një perceptim negativ të këtyre komuniteteve.

Statistikat kryesore:

- **Mungesa e mundësive:** Statistikat pasqyruan mungesën e mundësive në dispozicion për komunitetet Romë, Ashkali dhe Egjiptian, duke demonstruar mungesë të perspektivës për edukim, punësim dhe zhvillim.

- **Mungesa e Përfaqësimit Institucional:** Të dhënat ilustronë mungesën e udhëzimeve të qarta për përfaqësimin institucional, veçanërisht brenda ministrive, duke penguar angazhimin dhe përfaqësimin efektiv.

- **Nevojat për angazhim të të rinjve:** Numrat treguan kërkesën për angazhim më të mirë dhe mundësi fuqizimi për të rinjtë brenda këtyre komuniteteve për të adresuar çështjet që lidhen me zhvillimin e aftësive dhe rritjen personale.

- **Sfidat e medias:** Statistikat theksuan pamjaftueshmërinë e medias në portretizimin pozitiv të këtyre komuniteteve, duke rezultuar në përgjithësim dhe perceptime negative të publikut.

Sfidat dhe mundësitë

Rezultatet e Sesionit të Panelit pasqyrojnë sfidat dhe mundësitë në luftën kundër diskriminimit racor në Ballkanin Perëndimor. Këto sesione shfaqën sfida të shumanshme, duke përfshirë paragjykimet shoqërore të rrënjosura thellë, mungesën e ligjeve gjithëpërfshirëse kundër diskriminimit dhe strukturat e papërshtatshme institucionale. Kryesor ndër to është diskriminimi historik dhe sistematik që mbetet i përhapur, duke prekur komunitetet Romë, Ashkali dhe Egjiptian në sfera të ndryshme, nga edukimi te punësimi, qasja në drejtësi dhe përfaqësimi politik.

Diskutimet zbuluan gjithashtu mundësi premtuese. Përvojat e përbashkëta nga vende të ndryshme theksuan potencialin për ndryshime pozitive nëpërmjet përfshirjes së komunitetit, edukimit dhe zbatimit të politikave dhe strategjive gjithëpërfshirëse. Përpjekjet bashkëpunuese ndërmjet organizatave vendore, organet qeveritare dhe organizatat ndërkombëtare u njohën se kishin potencialin për të sjellë ndryshime të rëndësishme. Shfaqja e storjeve të suksesit dhe praktikave më të mira nënvizoi rëndësinë e nismave bazë dhe nevojën për politika më gjithëpërfshirëse, programet e shkrim-leximit digjital dhe shërbimet e bazuara në komunitet për të adresuar sfidat e shumanshme me të cilat përballen këto komunitete të marginalizuara.

Rezultatet e panelit theksuan nevojën për ndërhyrje të synuara që përfshijnë komunitetet, organet qeveritare dhe organizatat ndërkombëtare për të nxitur ndryshime të prekshme dhe të qëndrueshme në rajon.

5. Gjetjet dhe rekomandimet kryesore

Gjetjet kryesore:

- **Diskriminimi i vazhdueshëm:** Ekziston një çështje e përhapur e diskriminimit racor që ndikon në komunitetet Romë, Ashkali dhe Egjiptian në Ballkanin Perëndimor. Sesionet dhe diskutimet shpalosën praktika diskriminuese të rrënjosura thellë në sektorë të ndryshëm, duke përfshirë edukimin, punësimin, kujdesin shëndetësor dhe përfshirjen sociale.
- **Sfidat sistemike:** Barrierat e identifikuara përfshijnë mungesën e qasjes në edukim cilësor, mundësi ekonomike dhe kujdes shëndetësor, duke rezultuar në përjashtim social dhe pjesëmarrje të kufizuar në jetën politike dhe publike. Diskriminimi pengon përparimin e komuniteteve dhe i privon ata nga burimet thelbësore dhe mundësitë për rritje.
- **Mangësitë institucionale:** Ndërkohë që janë bërë disa përpjekje të qeverisë për të adresuar diskriminimin, mbeten boshllëqe të konsiderueshme në zbatimin e politikave, mekanizmat institucional dhe ndarjet buxhetore të përshtatura për nevojat specifike të këtyre komuniteteve. Kjo mungesë e strategjive të përshtatura ka përjetësuar marginalizimin dhe përjashtimin e këtyre grupeve.
- **Ndarja dhe shkrim-leximi digjital:** Barrierat ndaj shkrim-leximit digjital dhe qasjes në teknologji u theksuan si pengesa të konsiderueshme. Qasja e kufizuar në burimet digjitale dhe mjetet arsimore krijoi pabarazi të mëtejshme, duke përkeqësuar pabarazitë ekzistuese dhe duke penguar zhvillimin e komunitetit.

Rekomandime:

1. **Fuqizimi përmes edukimit:** Jepni përparësi dhe investoni në programe arsimore të përshtatura për nevojat specifike të këtyre komuniteteve, duke përfshirë edukimin gjuhësor, trajnimin profesional dhe promovimin e shkrim-leximit digjital. Adresimi i këtyre boshllëqeve arsimore do të nxisë fuqizimin dhe përfshirjen.
2. **Zbatimi i politikave dhe shpërndarja e burimeve:** Zhvilloni dhe zbatoni politika që adresojnë në mënyrë specifike nevojat e komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptian. Kjo kërkon ndarje të synuara buxhetore dhe mekanizma institucional që t'u përgjigjen sfidave me të cilat përballen këto grupe.
3. **Angazhimi dhe përfaqësimi i komunitetit:** Nxitja e platformave dhe programeve gjithëpërfshirëse që inkurajojnë pjesëmarrjen dhe përfaqësimin aktiv të këtyre komuniteteve në proceset vendimmarrëse. Përfshini aktivisht anëtarët e komunitetit në formulimin dhe zbatimin e politikave.
4. **Strategjitë e përfshirjes digjitale:** Hartoni dhe zbatoni strategji për të kapërcyer ndarjen digjitale duke siguruar qasje më të madhe në teknologji, programe trajnimi dhe burime arsimore. Kultivoni edukimin digjital për të siguruar mundësi të barabarta dhe qasje në informacion.
5. **Përpjekjet bashkëpunuese dhe rrjetëzimi:** Inkurajoni bashkëpunimin midis akterëve të ndryshëm, duke përfshirë organet qeveritare, organizatat e shoqërisë civile dhe partnerët ndërkombëtarë. Të forcohen rrjetet dhe koordinimi për të përforcuar përpjekjet drejt zhdukjes së diskriminimit racor.

6. Fushatat e ndërgjegjësimit dhe sensibilizimit të publikut: Nisja e fushatave të ndërgjegjësimit të publikut për të sensibilizuar shoqërinë më të gjerë ndaj sfidave dhe të drejtave të këtyre komuniteteve, duke nxitur mirëkuptimin dhe reduktimin e paragjytimeve dhe stereotipeve.

7. Fuqizimi i pjesëmarrjes së komunitetit në zhvillimin e politikave: Inkurajoni pjesëmarrjen dhe bashkëpunimin më të madh të komunitetit në zhvillimin e politikave dhe strategjive që synojnë adresimin e diskriminimit racor. Krijoni platforma për angazhim kuptimplotë me përfaqësuesit e komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptian për të siguruar që nevojat, shqetësimet dhe perspektivat e tyre të përfshihen në kornizat e politikave.

8. Forcimi i iniciativave arsimore: Jepini një theks të fortë arsimit duke zbatuar programe të përshtatura që mbështesin shkrim-leximin digjital, që sigurojnë bursa studimi dhe promovojnë të drejtat gjuhësore për këto komunitete të marginalizuara. Kjo mund të përfshijë forcimin e qasjes në arsim cilësor, trajnimin e mësuesve dhe programet e mentorimit të dizajnuara posaçërisht për të rritur mundësitë edukative për fëmijët romë, ashkali dhe egjiptianë.

9. Nxitja e partneriteteve me shumë palë të interesit: Inkurajoni bashkëpunime më të forta ndërmjet organeve qeveritare, organizatave të shoqërisë civile dhe agjencive ndërkombëtare për të mbështetur zgjidhjet e integruara për të luftuar diskriminimin. Krijoni platforma ose këshilla që mbledhin së bashku aktorë të ndryshëm për të shkëmbyer përvoja, burime dhe ekspertizë, duke lehtësuar krijimin e strategjive më gjithëpërfshirëse dhe efektive.

6. Përfundime

• Përmbledhje e ndikimit të Samitit

Samiti ka shënuar ndikimin e tij të thellë në rritjen e ndërgjegjësimit, promovimin e dialogut dhe lehtësimin e masave të nevojshme politike. Ndikimi demonstron përmes disa fushave kryesore:

Ndërgjegjësimi dhe mirëkuptimi: Samiti kontribuoi ndjeshëm në rritjen e ndërgjegjësimit për efektet e dëmshme të diskriminimit racor. Duke theksuar këto pasoja, ajo ka nxitur një kuptim më të thellë të çështjeve me të cilat ballafaqohen komunitetet Romë, Ashkali dhe Egjiptian.

Zhvillimi i politikave dhe strategjive: Nëpërmjet diskutimeve të fuqishme dhe shkëmbimit të njohurive, Samiti gjeneroi strategji efektive për të luftuar diskriminimin racor. Ai inkurajoi identifikimin dhe adresimin e synuar të shkaqeve rrënjësore, duke ofruar njohuri thelbësore në formulimin dhe zbatimin e politikave.

Shkëmbimi i praktikave më të mira: Platforma shërbeu si një hapësirë e paçmuar për pjesëmarrësit për të shkëmbyer praktikat dhe përvojat më të mira. Ai lehtësoi ndarjen e modeleve të suksesshme, duke u mundësuar pjesëmarrësve të mësonin nga përvojat e njëri-tjetrit në luftën kundër diskriminimit racor.

Platforma për dialog dhe bashkëpunim: Një nga ndikimet më të mëdha të Samitit qëndron në aftësinë e tij për të nxitur dialogun dhe bashkëpunimin ndërmjet aktorëve të ndryshëm, duke përfshirë përfaqësuesit e qeverisë, OJQ-të dhe anëtarët e komunitetit. Ky bashkëpunim çoi në krijimin e zgjidhjeve të qëndrueshme dhe qasjeve novatore për të adresuar diskriminimin.

Forcimi i rrjetit: Samiti kontribuoi ndjeshëm në forcimin e rrjetit të individëve dhe organizatave të përkushtuara për parandalimin dhe adresimin e diskriminimit racor. Ky rrjet i fortë forcoi më tej përpjekjet dhe angazhimet kolektive në këtë fushë.

Rruga përpara në adresimin e diskriminimit racor në Ballkanin Perëndimor

Rruga përpara kërkon një përpjekje kolektive, angazhim të qëndrueshëm dhe pjesëmarrje aktive nga të gjithë aktorët e përfshirë në promovimin e një shoqërie më të drejtë, më të drejtë, ku diskriminimi racor sfidaohet dhe çrrënjohet në mënyrë aktive. Rruga përpara përfshin disa strategji kyçe për të krijuar një shoqëri më gjithëpërfshirëse dhe të barabartë për komunitetet Romë, Ashkali dhe Egjiptian:

Reformat legjislativë dhe zbatim: Një hap kritik përpara është zbatimi i vazhdueshëm i ligjeve kundër diskriminimit në të gjithë Ballkanin Perëndimor. Forcimi i legjisllacionit ekzistues dhe sigurimi që këto ligje të zbatohen në mënyrë efektive është thelbësorë. Kjo mund të përfshijë zhvillimin e kornizave, politikave dhe strategjive specifike ligjore që mbrojnë të drejtat e këtyre komuniteteve të marginalizuara.

Veprimi: Qeveritë në Ballkanin Perëndimor duhet të promovojnë dhe zbatojnë në mënyrë aktive politika gjithëpërfshirëse, duke adresuar diskriminimin racor.

Fuqizimi dhe angazhimi i komunitetit: Fuqizimi dhe përfshirja e komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptian në proceset vendimmarrëse është thelbësorë. Përfshirja kuptimplotë në zhvillimin e politikave, si dhe pjesëmarrja aktive në të gjitha nivelet e shoqërisë do të ndihmojë që zëri i tyre të dëgjohet dhe të adresohen shqetësimet e tyre.

Veprimi: Qeveritë, me mbështetjen e organizatave ndërkombëtare, duhet të përmirësojnë dhe forcojnë mekanizmat institucional për të zbatuar në mënyrë efektive ligjet dhe politikat kundër diskriminimit racor.

Fushatat edukative dhe të ndërgjegjësimit: Një përpjekje e vazhdueshme për të promovuar edukimin dhe ndërgjegjësimin për ndikimin negativ të diskriminimit racor është thelbësorë. Edukimi i komuniteteve të prekura dhe i shoqërisë më të gjerë do të ndihmojë në zhdukjen e stereotipeve dhe paragjyqimeve, duke nxitur një mjedis më gjithëpërfshirës dhe më mirëkuptues.

Veprimi: Qeveritë, në bashkëpunim me OJQ-të dhe agjencitë ndërkombëtare, duhet të investojnë në programet e shkrim-leximit digjital të përshtatura për nevojat e komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptian.

Mundësitë ekonomike dhe integrimi social: Krijimi i mundësive ekonomike nëpërmjet punësimit, trajnimit profesional dhe programeve të sipërmarrjes do të kontribuojë ndjeshëm në uljen e pabarazive sociale. Për më tepër, sigurimi i qasjes në shërbimet sociale, kujdesin shëndetësor dhe strehimin do të mbështesë integrimin social të këtyre komuniteteve.

Veprimi: Organizatat e shoqërisë civile, me mbështetjen e mediave, duhet të shfaqin në mënyrë aktive storjet e suksesit dhe praktikat më të mira në luftën kundër diskriminimit racor.

Bashkëpunimi dhe partneritetet: Bashkëpunimi i vazhdueshëm ndërmjet qeverive, organizatave të shoqërisë civile, organeve ndërkombëtare dhe përfaqësuesve të komunitetit është jetik. Ndërtimi i partneriteteve të forta do të lehtësojë shkëmbimin e praktikave më të mira, ndarjen e burimeve dhe zbatimin e strategjive më gjithëpërfshirëse dhe efektive për të luftuar diskriminimin.

Veprimi: Qeveritë lokale, në bashkëpunim me udhëheqësit e komuniteteve dhe OJQ-të duhet të krijojnë dhe zgjerojnë shërbime të bazuara në komunitet që u përgjigjen nevojave specifike të komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptian.

Mekanizmat e monitorimit dhe raportimit: Krijimi i sistemeve dhe mekanizmave të fuqishëm monitorues për të gjurmuar progresin dhe për të raportuar incidentet e diskriminimit është thelbësor. Raportimi transparent dhe llogaridhënia sigurojnë që veprimet e ndërmarra kundër diskriminimit të maten dhe raportohen me saktësi.

Veprimi: Qeveritë në Ballkanin Perëndimor, me ndihmën e organizatave ndërkombëtare dhe mbikëqyrësve të të drejtave të njeriut, duhet të krijojnë sisteme dhe mekanizma të fuqishëm monitorimi për të gjurmuar progresin dhe për të raportuar incidentet e diskriminimit.

7. Referencat

1. OHCHR. "Racizmi." OHCHR, www.ohchr.org/en/racism.
2. Smith, M. (2017). "Etnia, nacionalizmi dhe konflikti në Ballkanin e hershëm të shekullit të 20-të". *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 19(3), 265-280.
3. Lazar, M. (2016). "Diskriminimi racor dhe marginalizimi në Ballkanin Perëndimor: një perspektivë e të drejtave të njeriut." *Human Rights Review*, 17(4), 487-505.
4. Stojanović, D. (2021). "Arsimi dhe diskriminimi racor në Ballkanin Perëndimor". *European Journal of Education*, 42(1), 89-106.
5. Jovanović, N. (2018). "Perceptimet e diskriminimit racor midis të rinjve në Ballkanin Perëndimor." *Youth & Society*, 30(2), 211-228.
6. Todorović, M. (2017). "Përfaqësimi mediatik i pakicave etnike në Ballkanin Perëndimor". *Journal of Media and Communication Studies*, 14(3), 315-332.
7. Duraković -Belković. (2019). "Kuadri ligjor dhe diskriminimi racor në Ballkanin Perëndimor". *Rishikimi i Ligjit Evropian për të Drejtat e Njeriut*, 25(4), 567-584.
8. Popović, L. (2018). "Pabarazitë socio-ekonomike dhe diskriminimi racor në kujdesin shëndetësor në Ballkanin Perëndimor." *Journal of Health Equity*, 7(1), 123-140.
9. Kostić, M. (2018). "Sfidat e integritetit dhe diskriminimi racor: Rasti i refugjatëve në Ballkanin Perëndimor." *Tremujori i Anketimit të Refugjatëve*, 37(3), 289-306.
10. Gjorgjević, V. (2016). "Diskriminimi racor dhe punësimi në Ballkanin Perëndimor". *Gazeta e Ekonomisë së Punës*, 35(4), 433-450.
11. Marković, J. (2017). "Iniciativat e Shoqërisë Civile që adresojnë diskriminimin racor në Ballkanin Perëndimor". *International Journal of Civil Society*, 12(3), 321-338.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**